

EIROPAS KAIMIŅATTIECĪBU POLITIKA

Eiropas kaimiņattiecību politika (EKP) attiecas uz Alžīriju, Armēniju, Azerbaidžānu, Baltkrieviju, Ēģipti, Gruziju, Izraēlu, Jordāniju, Libānu, Lībiju, Moldovu, Maroku, Palestīnu, Sīriju, Tunisiju un Ukrainu. Tās mērķis ir stiprināt visu valstu labklājību, stabilitāti un drošību. Šīs politikas pamats ir demokrātija, tiesiskums un cilvēktiesību ievērošana, un to veido divpusējā politika starp ES un atsevišķām partnervalstīm, ko papildina reģionālās sadarbības iniciatīvas – Austrumu partnerība un Savienība Vidusjūrai^[1].

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienību 8. pants;
- Līguma par Eiropas Savienību V sadaļa (ārējā darbība);
- Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 206. un 207. pants (tirdzniecība) un 216.–219. pants (starptautiski nolīgumi).

VISPĀRĪGIE MĒRĶI

Ar Eiropas kaimiņattiecību politiku (EKP) ES piedāvā savām kaimiņvalstīm privileģētas attiecības, kas sakņojas kopīgā uzticībā kopējām vērtībām (demokrātija un cilvēktiesības, tiesiskums, laba pārvaldība, tirgus ekonomikas principi un ilgtspējīga attīstība). EKP nozīmē politisko koordināciju un ciešāku ekonomisko integrāciju, lielāku mobilitāti un tiešus personiskos kontaktus. Attiecību intensitāte ir atkarīga no tā, cik lielā mērā attiecīgā valsts šīs vērtības ievēro. EKP nav saistīta ar ES paplašināšanās procesu, tomēr tā nav šķērslis Savienības un tās kaimiņvalstu attiecību attīstībai nākotnē. ES 2011. gadā pārskatīja EKP un, reaģējot uz jaunākajiem notikumiem arābu valstīs, lielāku uzmanību pievērsa patiesas un ilgtspējīgas demokrātijas veicināšanai un integrējošas ekonomikas attīstībai. Patiesa un ilgtspējīga demokrātija jo īpaši nozīmē brīvas un godīgas vēlēšanas, centienus apkarot korupciju, tiesu iestāžu neatkarību, demokrātisku kontroli pār bruņotajiem spēkiem, kā arī vārda, pulcēšanās un bēdrosānās brīvību. ES arī uzsvēra pilsoniskās sabiedrības nozīmi šajā procesā un ieviesa “vairāk par vairāk” principu, saskaņā ar kuru Savienība attīsta stingrāku partnerību ar kaimiņvalstīm, kurām ir lielāki panākumi demokrātisku reformu īstenošanā. Komisija un Eiropas Ārējās darbības dienests (EĀDD) 2015. gada martā sāka apspriežu procesu par EKP jaunu pārstatīšanu. Viens no tās galvenajiem

[1] Plašākai informācijai par ES divpusējām attiecībām ar Austrumu partnerības valstīm un Vidusjūras partneriem skatīt attiecīgās faktu lapas ([5.5.5.](#); [5.5.6.](#) un [5.5.7.](#)).

mērķiem ir pielāgot EKP instrumentus, lai labāk varētu ņemt vērā partnervalstu konkrētos centienus. Šajā sakarā Eiropas Parlaments 2015. gada 9. jūlijā pieņēma rezolūciju, uzsverot, ka ir nepieciešama stratēģiskāka, mērķtiecīgāka, elastīgāka un saskanīgāka EKP. Komisija un EĀDD 2015. gada 11. novembrī sniedza paziņojumu, kurā tika pausts līdzīgs uzskats un kurš pamatojās uz apspriežu rezultātiem.

2017. gada 18. maijā EĀDD un Komisija publicēja ziņojuma apskatu par [EKP īstenošanu](#). Ziņojumā uzsvērts, ka ES sadarbība ar EKP partneriem un resursu efektīvāka izmantošana liecina par elastīgāku un jutīgāku pieeju. 2019. gada 27. martā Parlaments pieņēma [rezolūcija par situāciju pēc Arābu pavasara: Tuvo Austrumu un Ziemeļāfrikas reģiona turpmākā attīstība](#), kurā tika atzīti daži demokrātijas ieguvumi reģionā, kā arī tika aicināts veikt turpmākas ekonomiskās, demokrātiskās un sociālās reformas.

INSTRUMENTI

EKP pamatojas uz tiesiskajiem nolīgumiem, kas ir spēkā starp ES un tās partneriem, proti, partnerības un sadarbības nolīgumiem (PSN) un nesen noslēgtajiem asociācijas nolīgumiem.

EKP pamatā ir divpusējie rīcības plāni un partnerības prioritātes, par kurām panākta vienošanās starp ES un lielāko daļu partnervalstu. Tie nosaka politisko un ekonomisko reformu darba kārtību ar īstermiņa un vidēja termiņa prioritātēm (trim līdz pieciem gadiem). EKP rīcības plānos un partnerības prioritātēs atspoguļotas ES un katras partnervalsts vajadzības, intereses un spējas. Ar tiem cenšas veidot demokrātiskas, sociāli vienlīdzīgas un iekļaujošas sabiedrības, veicināt ekonomikas integrāciju un uzlabot personu pārvietošanos pār robežām.

ES atbalsta EKP mērķu īstenošanu, sniedzot finansiālu atbalstu un īstenojot politisko un tehnisko sadarbību. Līdzekļi galvenokārt tiek piešķirti no Eiropas kaimiņattiecību instrumenta (EKI), laika periodam no 2014. līdz 2020. gadam paredzot summu EUR 15,4 miljardu apmērā. EKP finansēšanai tiek izmantoti citi instrumenti un programmas, piemēram, Pilsoniskās sabiedrības kaimiņattiecību instruments. Arī Komisija sniedz finansiālu atbalstu, piešķirot dotācijas partneriem, bet Eiropas Investīciju banka un Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka papildina šo atbalstu, piešķirot aizdevumus.

Turklāt saskaņā ar EKP ir izstrādāti jauni instrumenti, lai uzlabotu piekļuvi tirgum, jo īpaši rīkojot sarunas par padziļinātiem un visaptverošiem brīvās tirdzniecības nolīgumiem (*DCFTA*), un lai pastiprinātu mobilitāti un migrācijas pārvaldību. Tādējādi dažiem partneriem ir piedāvātas mobilitātes partnerības un vīzu režīma atvieglojumi/ liberalizācija ir piedāvāti un noslēgtas attiecīgas vienošanās, bet 2016. gadā tika izveidots īpašs finanšu instruments – [mobilitātes partnerības instruments](#). Dienvidu reģionā no [ES Ārkārtas trasta fonda Āfrikai](#) Ziemeļāfrikas sadaļas tiek finansētas reģionālās un divpusējās migrācijas un mobilitātes iniciatīvas.

Lai gan EKP ir izstrādāta kā kopējās politikas instrumentu kopums, tā arī ļauj ES pieņemt un dažādot tās politiku atbilstīgi katra partnera atšķirīgajām īpašībām.

Diskusijās par nākamo daudzgadu finanšu shēmu (DFS) 2020.–2027. gadam tiek pārskatīta ES ārējās finansēšanas instrumentu, tostarp EKI, uzbūve un darbība.

Šajā sakarā 2018. gada 18. aprīlī pieņēma ziņojumu par [ES ārējās finansēšanas instrumentu īstenošanu: vidusposma novērtēšanu 2017. gadā un turpmāko struktūru pēc 2020. gada](#). Attiecībā uz EKI ziņojumā aicināts nodrošināt lielāku elastīgumu, labāk izmantot pieeju “vairāk par lielākām reformām” un uz stimuliem balstītu pieeju, kā arī panākt labāku reģionālo un divpusējo programmu koordināciju.

2018. gada 14. jūnijā Eiropas Komisija publicēja [priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai](#), ar ko izveido kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu (*NDICI*). Priekšlikuma mērķis ir nākamajā DFS periodā vienkāršot esošo ES ārējās darbības finansēšanas struktūru un integrēt vairākus finanšu instrumentus, tostarp EKI, jaunajā NDICI. 2019. gada 27. martā Parlaments pieņēma nostāju [pirmajā lasījumā](#) par šo priekšlikumu, kurā aicināja piešķirt vairāk finansējuma, atvēlēt lielāku lomu lēmumu pieņemšanā par sekundārajām politikas iespējām un paredzēt palīdzības apturēšanu cilvēktiesību pārkāpumu gadījumos.

REĢIONĀLĀ DIMENSIJA

A. Austrumu partnerība (AP)

Austrumu partnerība (AP) tika izveidota, lai uzlabotu ES attiecības ar lielāko daļu tās austrumu kaimiņu: Armēniju, Azerbaidžānu, Baltkrieviju, Gruziju, Moldovu un Ukrainu. Vienošanās par AP tika panākta 2008. gadā, to uzsāka 2009. gadā un tā balstās uz EKP.

1. Mērķi

Galvenais AP mērķis ir paātrināt politisko saikņu veidošanu un padziļināt ekonomisko integrāciju starp ES un tās austrumu kaimiņvalstīm. Integrācijas un sadarbības līmeni ietekmē konkrētās partnervalsts saistības attiecībā uz Eiropas vērtību, standartu un struktūru atzīšanu un šajā jomā panāktais progress. Partnerības mērķis ir veicināt demokrātiju un labu pārvaldību, stiprināt energoapgādes drošību, sekmēt nozaru reformas (cita starpā vides aizsardzību), veicināt iedzīvotāju tiešus personiskos kontaktus, atbalstīt ekonomisko un sociālo attīstību un piedāvāt papildu finansējumu projektiem nolūkā samazināt sociāli ekonomisko nelīdzsvarotību un palielināt stabilitāti^[2].

2. Struktūras

AP augstākā līmeņa sanāksmes tiek rīkotas reizi divos gados, un tajās piedalās ES un tās partnervalstu vai valdību vadītāji, kā arī Eiropas Parlamenta, Eiropas Komisijas un EĀDD pārstāvji.

Piektajā Austrumu partnerības samītā, kas notika 2017. gada 24. novembrī Briselē, tika izvērtēts pēdējos divos gados sasniegtais un pausta cerība īstenot kopīgu dienestu darba dokumentu^[3], kurā ierosināta mērķtiecīgāka pieeja rezultātu sasniegšanai katrā no četrām prioritāšu jomām, kuras tika nospraustas 2015. gada 22. maija Rīgas samita kopīgajā deklarācijā:

— ekonomiskā attīstība un tirgus iespējas;

[2] Plašākas informācijas iegūšanai [EĀDD](#) tīmekļa vietnē skatīt sadaļu par AP.

[3] “Austrumu partnerība – līdz 2020. gadam izpildāmie 20 uzdevumi: koncentrēšanās uz galvenajām prioritātēm un konkrētiem rezultātiem”.

- iestāžu stiprināšana un laba pārvaldība;
- savienojamība, energoefektivitāte, vide un klimata pārmaiņas;
- mobilitāte un cilvēkkontakti.

Gatavojoties samitam, Parlaments 2017. gada 15. novembrī pieņēma ieteikumus par Austrumu partnerību, sniedzot vērienīgu un tālredzīgu ieguldījumu.

Austrumu partnerības daudzpusējā sadarbība pamatojas uz četrām tematiskajām platformām: demokrātija, laba pārvaldība un stabilitāte; ekonomiska integrācija un konverģence ar ES politiku; enerģētiskā drošība, un cilvēku savstarpējie kontakti. Augstākā līmeņa amatpersonas tiek vismaz divas reizes gadā, ārlietu ministri – reizi gadā. Platformu darbs dažkārt tiek veicināts, rīkojot konkrētās nozares ministru sanāksmes.

Turklāt ir uzsāktas arī pamatiniciatīvas, tostarp šādās jomās: integrētas robežu pārvaldības programma; mehānisms mazajiem un vidējiem uzņēmumiem; reģionālie elektroenerģijas tirgi; kā arī centieni uzlabot energoefektivitāti, palielināt atjaunojamo energoresursu avotu izmantošanu, veicināt labu vides pārvaldību, kā arī novērst cilvēku izraisītas un dabas katastrofas, tām sagatavoties un uz tām reaģēt.

2011. gadā izveidotā *Euronest* parlamentārā asambleja^[4] ir AP parlamentārā komponente, kas ir atbildīga par AP konsultēšanu, pārraudzību un uzraudzību. Tās galvenais mērķis ir pulcēt vienkopus Austrumu partnerības (AP) valstu un Eiropas Parlamenta pārstāvjus, lai stiprinātu tiešos personiskos kontaktus un veicinātu aktīvu pilsoniskās sabiedrības līdzdalību un aktīvāku tās iesaistīšanos kultūru dialogā. Tā sakņojas savstarpējās interesēs un saistībās un tādos principos kā varas nošķiršana, līdzdalība un atbildība. Viens no tās uzdevumiem ir pārbaudīt ES atbalstu Austrumu partnerības valstīm. Tā var arī sniegt ieteikumus Austrumu partnerības starpvaldību struktūrām, lai veicinātu šo valstu ciešāku politisko un ekonomisko integrāciju ES.

Līdz šim notikušas septiņas kārtējās asamblejas sesijas – pēdējā no 2018. gada 25. līdz 27. jūnijam Strasbūrā. Tās sastāvā ir 60 Eiropas Parlamenta deputāti un 10 deputāti no katras partnervalsts parlamenta. Tomēr, tā kā Eiropas Parlaments neatzīst Baltkrievijas Nacionālo asambleju kā demokrātiski ievēlētu iestādi, Baltkrievijas parlamentārieši pašlaik nav *Euronest* sastāvā. *Euronest* parlamentārajai asamblejai ir četras pastāvīgās komitejas, proti, Politisko jautājumu, cilvēktiesību un demokrātijas komiteja, Ekonomiskās integrācijas, tiesību aktu tuvināšanas un konverģences ar ES politiku komiteja, Energoapgādes drošības komiteja un Sociālo lietu, nodarbinātības, izglītības, kultūras un pilsoniskās sabiedrības komiteja.

Turklāt AP Pilsoniskās sabiedrības forums^[5] izstrādā ieteikumus, “lai ietekmētu ES iestādes un AP valstu valdības”.

B. Savienība Vidusjūrai (SV)

Savienība Vidusjūrai ietver 28 ES dalībvalstis: Eiropas Savienību un 15 Vidusjūras valstis (Albāniju, Alžīriju, Bosniju un Hercegovinu, Ēģipti, Izraēlu, Jordāniju, Libānu, Maurītāniju, Melnkalni, Monako, Maroku, Palestīnu, Sīriju (kuras dalība ir uz laiku

[4]Vairāk informācijas par *Euronest* un tās darbību skatīt [asamblejas vietnē](#).

[5]Vairāk informācijas par Pilsoniskās sabiedrības forumu skatīt tā [vietnē](#).

pārtraukta pilsoņu kara dēļ), Tunisiju un Turciju). Arābu valstu līga kopš 2008. gada ir pedālījies visās sanāksmēs, bet Lībijai ir novērotājas statuss.

1. Mērķi

SV veido daudzpusēju politisko, ekonomisko un sociālo attiecību satvaru starp Eiropas Savienību un Vidusjūras reģiona dienvidu un austrumu valstīm. Tā tika izveidota 2008. gadā [Parīzes samitā](#), turpinot Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu partnerattiecības (*Euro-Med*), kas zināmas arī kā Barselonas process. SV pamatā ir Barselonas deklarācijā (1995. gads) izvirzītie mērķi, proti, izveidot miera, stabilitātes, drošības un kopīgas ekonomiskās labklājības zonu, kurā tiktu pilnībā ievēroti demokrātijas principi, cilvēktiesības un pamatbrīvības, vienlaikus veicinot saprašanos starp Eiropas un Vidusjūras reģiona kultūrām un civilizācijām.

2. Struktūras

Savienībā Vidusjūrai pastāv līdzpresidentūra, šādi uzsverot šai grupai raksturīgo līdzatbildību. Kopš 2012. gada Eiropas Savienība uzņēmās ziemeļu līdzpresidentūru, un Jordānija – dienvidu līdzpresidentūru. Galvenā SV pārvaldības struktūra ir augstāko amatpersonu sanāksme, kas pārrauga un koordinē SV darbu. Augstāko amatpersonu sanāksme apstiprina arī budžetu un sekretariāta darba programmu, sagatavo ārlietu ministru un citu ministru sanāksmes un ieceļ ģenerālsekretāru un sešus viņa vietniekus. Sanāksme apspriež arī projektu priekšlikumus, ko sekretariāts iesniedzis apstiprinājuma un atļaujas saņemšanai. SV sekretariāta uzdevums galvenokārt ir identificēt, apstrādāt, veicināt un koordinēt tehniskos projektus tādās nozarēs kā transports, enerģētika, ūdens, vides aizsardzība, augstākā izglītība un mobilitāte, pētniecība, sociālie jautājumi, sieviešu iespēju veicināšana, nodarbinātības un uzņēmējdarbības attīstība, jo tas viss veicina sadarbību un tieši ietekmē iedzīvotāju dzīves līmeni. ES sniedz lielāko ieguldījumu SV sekretariāta budžetā.

SV parlamentārā asambleja balstās uz Eiropas un Vidusjūras parlamentārās asamblejas darbu, un tās sastāvā ir 280 locekļi: 132 ES locekļi (83 locekļi no 28 ES valstu parlamentiem un 49 Eiropas Parlamenta deputāti), 8 locekļi no Eiropas Vidusjūras reģiona partnervalstīm (Albānijas, Bosnijas un Hercegovinas, Monako un Melnkalnes), 130 locekļi no 10 Vidusjūras piekrastes dienvidu un austrumu valstīm (Alžīrijas, Ēģiptes, Jordānijas, Izraēlas, Libānas, Marokas, Palestīnas, Sīrijas (patlaban tās līdzdalība ir apturēta), Tunisijas un Turcijas), kā arī 10 locekļi no Maurītānijas.

SV parlamentārā asambleja rīko vismaz vienu plenārsēdi gadā; pēdējā notika Strasbūrā, 2019. gada 13. un 14. februārī. Tā pieņem rezolūcijas vai ieteikumus visos Eiropas un Vidusjūras valstu sadarbības jautājumos, kas attiecas uz SV izpildorgāniem, Eiropas Savienības Padomi, Eiropas Komisiju un partnervalstu valdībām. 2018.–2019. gada Savienības Vidusjūrai rotējošo prezidentūru vadīja Eiropas Parlaments, kas pēc tam pēdējā sasaukuma plenārsēdē Strasbūrā tika nodota Turcijas Lielajai nacionālajai asamblejai. Asamblejai ir piecas komitejas: politisko jautājumu, ekonomisko jautājumu, kultūras, sieviešu un enerģētikas.

María Álvarez López / Mario Damen
04/2019

